

DE VERLOREN BRIEF

Ook verschenen van Cristina Caboni bij Xander Uitgevers

De dochter van de parfumeur (2014)

De bijenkoningin (2016)

De bloementuin (2017)

CRISTINA CABONI

De verloren brief

Uitgegeven door Xander Uitgevers BV
Hamerstraat 3, 1021 JT Amsterdam

www.xanderuitgevers.nl

Oorspronkelijke titel: *La rilegatrice di storie perdute*

Oorspronkelijke uitgever: Garzanti S.r.l., Milano

Gruppo editoriale Mauri Spagnol

Vertaling: Dorette Zwaans & Rianne Aarts

Omslagontwerp: Studio Marlies Visser

Omslagbeeld: Trevillion Images

Auteursfoto: Carla Sechi

Zetwerk: Michiel Niesen, ZetProducties

Copyright © 2017 Cristina Caboni

Copyright © 2018 voor de Nederlandse taal:

Xander Uitgevers BV, Amsterdam

Deze uitgave kwam tot stand in samenwerking met Laura Ceccacci
Agency

Eerste druk 2018

ISBN 978 94 0160 920 3 | NUR 302

De uitgever heeft getracht alle rechthebbenden te traceren. Mocht u desondanks menen rechten te kunnen uitoefenen, dan kunt u contact opnemen met de uitgever. Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

*Voor alle boekhandelaren, die boeken bewaren en
verspreiden, en voor mijn lezers. Dit boek is voor jullie.*

PROLOOG

De gouden hanger blinkt in de handen van het meisje. Het symbool van haar familie, een cirkel met in het midden twee vleugels.

Clarice weet dat hij kostbaar is, ze draagt hem dicht op haar hart. Ze heeft hem van haar moeder gekregen. Net als haar viool, en de verhalen die ze koestert en die van haar een Von Harmel maken.

‘Zo lang je je mij herinnert, leef ik,’ had ze op een avond lang geleden bij het afscheid gezegd.

Het was de laatste keer dat ze haar moeder gezien had.

Intussen is de herinnering vervaagd. Verbleekt met het verstrijken van de tijd. Hij zou minder pijn moeten doen. Maar toch gaat er bij de gedachte aan haar moeder, van wie ze zielsveel houdt, nog steeds een steek door haar hart.

Kaarsvlammen verlichten de tafel waarop ze het vel heeft uitgespreid. Het houten oppervlak is glad, glimt. Het papier glijdt soepel tussen haar smalle vingers. Onderaan heeft het een klein reliëf in dezelfde vorm als de hanger om haar hals. Ze heeft hem er zelf in gedrukt.

Het is haar signatuur, haar keuze.

Snel vouwt ze de vellen tot katernen en nadat ze ze in de naaibank heeft gelegd, naait ze ze aan de bandjes vast. Het boek is bijna klaar. Alleen het omslag nog. Waaiers, vruchtjes, sierlijke bloemenslingers ontluiken op het leer tussen het goudpoeder en de scherpe rook van de gloeiende ponsijzers tot een verhaal van symbolen en beelden.

‘Klaar, vogeltje?’

Ze knikt, haar ogen op het boek gericht. ‘Ja, meester.’

Ze voelt de blik van de man.

‘U bent mijn grootste trots.’

Een zweem van warmte welt in haar op. ‘Ben ik nu een boekbindster?’

‘De beste.’

Een moment later wordt de stilte doorbroken. De magie van het moment vervliegt. Vanaf de bovenverdieping klinken geluiden. Hun tijd samen is op. Het leven herneemt zijn dagelijkse gang.

‘U moet nu gaan. Snel maar, zodat ze u niet zien.’

Ze gehoorzaamt, want er is geen andere keus. Deze wereld is verboden terrein voor haar.

Omdat ze slechts een vrouw is.

Maar op een dag zal alles anders zijn, dat weet ze zeker.

Zwijgend gaat ze de trap op, haar blote voeten op het steen, een flauwe glimlach om haar lippen. Ze bekijkt haar handen, de krassen die ze ’s ochtends zal moeten verklaren.

Op een dag zal ze vrij zijn, zal ze wegvliegen, op de vleugels van de vrijheid.

1

‘Want een hart dat zoekt, voelt wel dat het iets mist; een hart dat verloren heeft voelt dat het ontbeert.’

Johann Wolfgang von Goethe, *Affiniteiten*

Het boek was prachtig gebonden in rood marokijn met bladgouden versieringen. Het was een eerste editie van Goethes *Affiniteiten*, met een handgeschreven opdracht en de handtekening van de schrijver. Hoewel het boek in een kristallen vitrine lag, straalde het iets geheimzinnigs en krachtigs uit waar de gasten door aangetrokken werden.

De genodigden van het benefietgala van de Galileo Society dromden samen rond het pronkstuk van de avond en leken zeer onder de indruk. Sommigen waren op de hoogte van de literaire waarde van het werk, anderen beperkten zich tot een verraste blik, maar iedereen was vooral verbaasd dat die oude pagina's, geschreven door een man die al bijna tweehonderd jaar dood was, zoveel bezoekers konden trekken.

Sofia Bauer had geduldig op haar beurt gewacht en nu stond ze met bonzend hart voor de vitrine, terwijl zich bij elk detail dat haar opviel een nieuwe vraag opdroeg.

Deze specifieke editie van het boek had een nogal bewogen leven achter de rug. Er werd gezegd dat het door de schrijver zelf aan een mysterieuze dame was geschonken, zoals de opdracht zei, en dat het toen van haar werd afgenomen. Na tientallen jaren in de schaduw was het boek pas recentelijk weer opgedoken in een klein antiquariaat in Boekarest.

Toen Sofia had ontdekt dat het boek in Rome gepresenteerd zou worden, had ze een uitnodiging geregeld. Dat was niet moeilijk geweest, aangezien ze een paar jaar in de Bibliotheca Hertziana had gewerkt.

‘Wat schitterend.’

Dat was het zeker. Sofia glimlachte naar het meisje naast haar. Het boek was werkelijk prachtig en goed bewaard. Graag had ze het aangeraakt, doorgebladerd, de geur opgesnoven. Haar handen jeukten van verlangen. Ze kon zich amper bedwingen.

De gasten drongen om haar heen, iedereen wachtte op de conferentie die over een paar minuten zou beginnen. Ze begroette een paar mensen, maar knoopte geen praatjes aan. Sinds ze was getrouwd had ze deze kringen de rug toe gekeerd en nu voelde ze zich niet op haar gemak bij degenen die er nog wel deel van uitmaakten. Dus koos ze een plekje achter in de zaal en bleef net lang genoeg om de secretaris van de Galileo Society te horen vertellen over de ongewone omstandigheden waarmee de ontdekking van Goethes boek gepaard was gegaan. Toen de man plaatsmaakte voor de spreker die het werk tot in detail zou toelichten, stond Sofia op en verliet discreet de zaal.

Ze wachtte een paar minuten op het terras, terwijl de frisse lucht met haar lange lokken en de zoom van haar jurk speelde. Langzaam daalde ze de trappen af die de villa met de brede laan verbonden. Gretig keek ze om zich heen, nam alle details in zich op. Dit was niet de eerste keer dat ze zo'n evenement bezocht, maar het was wel lang geleden. Het was een van die sporadische avonden waarop ze er in haar eentje op uitging. Ineens voelde ze zich onzeker, alsof haar overtuigingen van glas waren en bij de minste of geringste schok konden verbrijzelen.

Wandelend door de tuin van de villa, dacht ze aan Goethes *Affiniteiten*. Liefde overweldigde alles. Oordeel en rationa-

liteit waren slechts obstakels op haar pad. Licht verbitterd vroeg ze zich af of er ooit een liefde had bestaan die genoeg had aan zichzelf.

De nachtlucht was mild, alsof de herfst nog niet had besloten zich te laten zien. Dus bloeiden de bloemen ongestoord verder in iets wat alles weghad van een bizarre lente. Het was als opgeschorte tijd, als een soort pauze tussen ervoor en erna, die nog geen overeenstemming hebben bereikt.

De villa waar de Galileo Society het evenement had georganiseerd, was een van de oudste en mooiste van Rome. Ondanks de duisternis herkende Sofia wat verderop de ruïnes van iets wat eens een toren was geweest. De tuin werd begrensd door een prachtig bewaard gebleven zuilengalerij. Verscholen achter een laag muurtje gaven de bloembedden de visie weer van degene die de tuin had ontworpen. Een man, of een vrouw, die van orde hield, dacht Sofia. En die had hij aan alles om hem heen doorgegeven, ook aan de natuur. Het riep een gevoel van rust op. Ze hield van rust. Ook dat was opgeschorte tijd, waarin je kon bijkomen. Zonder dat je ook maar iets hoefde te doen wat je niet wilde, zonder dat je moest zijn wie je niet was.

Vlak bij de hoofdingang kwam ze een beveiligiger tegen. ‘Wilt u een taxi voor me bellen?’

‘Natuurlijk, mevrouw.’

Sofia wachtte kalm, haar blik dwalend door de nacht.

‘Twintig minuten, als u wilt kunt u in de tuin wachten. Ik geef u een seintje zodra de taxi er is.’

‘Dank u.’ Ze volgde de aanwijzingen van de jongen op. Er stond een aantal stenen bankjes onder de lantaarns. Sommige gasten waren er gaan zitten om te genieten van de mooie avond. Sofia liep door, op zoek naar een wat meer afgezonderd plekje. Een hevige vermoeidheid maakte haar passen zwaar, haar gedachten langzaam.

Ze koos een smeedijzeren bankje. Met haar hoofd tegen de

rugleuning zuchtte ze diep. Even sloot ze haar ogen. Toen ze ze weer opendeed, schitterden de sterren achter de boomtoppen in een fluwelen nacht.

‘Er is niets wat je zo klein en alleen kan laten voelen als de uitgestrektheid van de hemel.’

Sofia schoot rechtop, zocht naar de stem tussen de bomen. ‘Hier. Rechts van u.’

Sofia zag een lange, zeer elegante man tegen een zuil leunen. Hij moest er al gestaan hebben, maar ze had hem niet gezien. Hij verroerde zich niet, keek haar vriendelijk aan. Ze ontspande en richtte haar blik weer op de hemel. ‘Dat ligt eraan.’

Hij stapte uit de schaduw. ‘Waaraan?’

‘Aan wie kijkt.’

‘Interessant.’ De vreemdeling wachtte even. ‘Mag ik vragen wat u ziet?’

Het gemak waarmee ze antwoordde verraste haar. ‘Rust.’ Was dat wat ze miste? ‘Ik denk dat ik u mijn verontschuldiging aan moet bieden voor het storen. Ik ging zo op in mijn gedachten, dat ik u niet gezien had.’

Hij leek verrast. ‘Dat hoeft niet. Als ik mijn mond had gehouden, hadden we allebei gehad wat we zochten. Ik eenzaamheid en u rust. En dan hadden we dit gesprek niet hoeven voeren.’ Hij wachtte even. ‘Dat zou ik jammer hebben gevonden.’

Even was Sofia sprakeloos. Geraakt. Al waren de woorden van de man geenszins een compliment, toch deden ze haar goed. ‘U bent heel vriendelijk.’

Stilte en toen een lange zucht. ‘O ja? Ik zou graag willen weten waarop u dat baseert. Hoeveel zinnen hebben we gewisseld? Vijf, zes? Dat lijkt me amper voldoende.’

O, maar dat was het zeker! Sofia stond op. Vanaf hier kon ze de prachtige verlichte trap naar de ingang van de villa zien en de gasten die het terras op waren gekomen om wat rond

te lopen. Iets daaronder het zwembad, waarin de lichten in het kalm rimpelende wateroppervlak werden weerspiegeld. Ze wierp een blik op de vreemdeling. Sommige momenten waren bijzonder, omdat ze in een oogwenk voorbij waren.

Ze bestudeerde hem. Hij was precies als zijn stem. Hoge jukbeenderen, volle lippen. De schaduw van een baard verzachtte zijn hoekige gezicht, dat eerder interessant dan knap was. Of misschien was het zijn plotselinge reactie die haar interesseerde. Hij vond het blijkbaar niet leuk om als vriendelijk te worden bestempeld, waarschijnlijk vond hij het sowieso niet leuk om beoordeeld te worden. En dat riep een hoop vragen op. Maar de man had een glimlach op haar gezicht getoverd. Iets wat de laatste tijd niet veel mensen lukte. Ze besloot dat hij op zijn minst een antwoord verdiende. 'Niet alleen wat iemand zegt is belangrijk. Hoe het gezegd wordt is vaak veel onthullender. Zolang je maar weet hoe je moet luisteren. Nogmaals bedankt. Fijne avond verder.'

Ze wachtte niet op een reactie, maar liep naar de uitgang. Haar taxi moest er inmiddels zijn.

'Hallo,' zei ze tegen de bestuurder toen ze instapte. 'Piazza di Spagna, alstublieft.' Ze had geen zin om direct naar huis te gaan. Vanaf het plein was het niet zo ver naar haar appartement en op dat tijdstip was Rome bijzonder betoverend. Ze ging nog even wandelen. Terwijl de auto wegreed, dacht ze terug aan het boek en aan de emoties die ze had gevoeld toen ze het zag. Ze had er al talloze keren over nagedacht, maar nu in de duisternis starend, vroeg ze zich weer af waarom ze had besloten het leven waar ze zo van hield en het werk in de bibliotheek waarvoor ze was opgeleid de rug toe te keren.

Boeken hadden haar altijd gefascineerd. Het waren mogelijkheden, nieuwe kansen. Antwoorden. Ervoor zorgen, ze aanbieden aan hen die ernaar op zoek waren, was meer dan een vak. Het was haar roeping. Dat had ze nooit mogen ontkennen.

Toen Sofia thuiskwam, was het huis gehuld in stilte. Geen spoor van Alberto, haar man. Ze nam een douche en ging vervolgens het terras op. De nachtlucht deed haar huiveren, toch besloot ze om nog even buiten te blijven. Met haar knieën tegen haar borst liet ze haar gedachten de vrije loop. Zo kon ze niet doorgaan, ze moest een beslissing nemen. De gedachten tolden door haar hoofd, boden haar een scala aan mogelijkheden. Na een tijdje ging het licht achter haar aan, maar ze draaide zich niet om, bleef onbeweeglijk zitten.

Hij was er, ze voelde zijn aanwezigheid. ‘Heb je een fijne avond gehad?’

Ze knikte. ‘Ja, dank je, en jij?’ Wat een banale, lege, nietszeggende woorden. Hij was haar echtgenoot, met hem had ze uren, dagen, maanden en uiteindelijk jaren doorgebracht, ze hadden gedachten gedeeld, gelachen en nu waren ze weinig meer dan vreemden voor elkaar.

‘Ging wel. Je krijgt de groetjes van Marcello en de rest.’

‘Bedankt.’

Het leek alsof hij nog iets wilde zeggen, maar toen ze hem weg hoorde lopen, sloot ze haar ogen even.

‘Ik ga naar bed.’

Ze antwoordde niet, bleef in de nacht kijken.

Toen ze de volgende ochtend terugkwam van haar dagelijkse hardlooprondje zag ze de trolley van haar man bij de deur staan. ‘Ga je weg?’ Er klonk opluchting door in haar stem, en hoop. Ze moest nadenken. Ze wilde alleen zijn. Hij was een probleem geworden, een aanhoudend ongemak. Het was alsof ze elkaar als tegenstanders beschouwden, die elkaar goed bestudeerden, niet om dichterbij elkaar te komen maar om nieuwe manieren te vinden om misbruik van de ander te maken, elkaar te verwonden. Dat was zo duidelijk, zo glashelder dat ze hem nu zou vertellen dat het voorbij was. Maar toen ze haar mond opendeed, ontbrak haar de moed. Dus draaide ze zich om, en ze haatte zichzelf om haar lafheid.

Ze keek weer naar de koffer. Ze zou het binnenkort doen, besloot ze. Die reis was een adempauze, de tijd die ze nodig had om de beslissing te nemen die ze al te lang uitstelde.

‘Dat heb ik je vorige week verteld. De overname van Posilipo in Napels. De contracten zijn misschien aangepast, ik moet controleren of het haalbaar is.’

Nee, hij had met geen woord over een geplande reis gerept. ‘Misschien ben je het vergeten.’

Ze zag hem verstijven. Zijn gezicht vertrok. ‘Jij bent degene die overal een pil voor slikt, niet ik.’

Ze antwoordde niet, legde alleen haar sleutels op tafel. Ze vroeg zich af wat er was gebeurd met de man die haar wakker zong en die overal schoonheid in zag. Ach, ze moest niet zo dom doen. Hij was simpelweg vervangen door een vreemde die haar overal de schuld van gaf, die continu kritiek op haar had, die nooit tevreden met haar was. Die zijn woorden met zorg koos om haar nog dieper te kunnen kwetsen. De vraag was: hoe lang zou ze hem hiermee weg laten komen? ‘Ik ga douchen.’ Ze wachtte niet op zijn reactie. Ze kleepte zich uit en gooide boos haar ondergoed in de wasmand. Toen ze de badkamer uit kwam, was hij verdwenen.

Ik bel je vanaf het vliegveld.

Het briefje lag op tafel. Ze verfrommelde het en gooide het in de prullenbak. Overspoeld door lusteloosheid ontbeet ze. Dat was zo’n vertrouwd gevoel geworden de laatste tijd, dat ze zich afvroeg of ze het ooit nog kwijt zou raken. Het drukte zwaar op haar gedachten, het verhinderde haar om verder te kijken dan de koffie in haar kopje. Ze zette het kopje neer en liep het terras op.

Dat was haar favoriete deel van het huis. Je had er de zon, de hemel en lucht. Als ze geen adem meer leek te krijgen, zocht ze haar toevlucht tussen de planten, totdat haar tranen niet meer vloeiden en haar keel niet meer dichtgeknepen zat.

Ze gaf eerst de grootste potten water en daarna de kleinere.

‘Hoi Sofia, goedmorgen.’

Ze keek op. ‘Joice, sorry, ik had je niet gezien.’ Haar buurvrouw wuifde Sofia’s excuses weg. Ze was een paar jaar ouder, had een zachte uitstraling en een ongebreidelde passie voor zoetigheid. Van haar Japanse vader had ze haar karakter en haar trotse houding geërfd. Van haar moeder haar passie voor koken en een zwaar Romeins accent. Hun terrassen werden gescheiden door een muurtje.

‘Wil je een stukje taart?’

Even kwam Sofia in de verleiding om nee te zeggen, maar haar buurvrouw keek zo smekend dat ze niet kon weigeren. ‘Het is jouw schuld als ik straks niet meer in mijn kleren pas.’ Ze draaide de kraan dicht en droogde haar handen.

Joice snoof. ‘Ik zou een moord doen voor jouw figuur.’

Daar dacht Alberto heel anders over. Hij keek naar haar en zijn commentaar, vergezeld van een gebaar, luidde dan als volgt: ‘Je zou eens moeten gaan lijnen.’ Sofia was niet te zwaar en dat wist ze, maar het verzachtte het verdriet niet. Niet helemaal, in ieder geval. Het was hoe dan ook pijnlijk om veroordeeld te worden.

Maar één ding kwelde haar nog het meest: haar instinctieve behoefte om hem te behagen. Dat had ze lang geprobeerd. O, en hoe! Ze was er pas net mee gestopt. Toen ze in een meedogenloos helder moment had ingezien dat het nooit genoeg voor hem zou zijn, dat ze nooit iets goed zou kunnen doen of zeggen. Op dat moment was ze begonnen zichzelf los te maken van die emotionele verslaving die in haar huisde. Maar ook al begon het besef dat dit geen liefde was vorm te krijgen, ze moest ook andere dingen onder ogen zien: gewoonte, angst voor het onbekende, je fouten erkennen.

Ze stapte over het deel van het muurtje dat nog niet was overgenomen door Joice’ gigantische blauwewegen.

‘Koffie? Dat kun je wel gebruiken.’

Ze schudde haar hoofd. ‘Eerder moed. Heb je daar wat van?’

Joice nam de tijd om te antwoorden. ‘Jouw probleem, Sofia, is dat je te veel nadenkt. Als iets niet werkt, heeft het geen zin om het te blijven proberen.’

Sofia haalde een hand door haar haren. ‘Het is moeilijk om te accepteren dat je een fout hebt gemaakt. Ik ben tweeëndertig, Joice. Ik zou het intussen moeten weten, toch?’

‘Waarom? Perfectie bestaat niet, hoor. Iedereen maakt fouten, op zijn eigen manier. En dan vallen ze en staan weer op. Weet je, er is nog iets waar Europeanen bijna nooit over nadenken.’ Ze wachtte niet tot Sofia om uitleg vroeg en schoof haar een stuk taart toe. ‘Sommige dingen gebeuren omdat het niet anders kan. Uit die gebeurtenissen ontstaan dan weer andere. Je zet geen dak op een huis, zonder dat je eerst de muren hebt gemaakt. De dingen hebben een volgorde.’

Het was een vreemde kijk op het leven: alles wat er gebeurde accepteren en er tegelijkertijd naar streven om hoe dan ook vooruit te komen. Kon je echt zo leven? ‘Ik ben moe.’

Joice raakte haar hand even aan. ‘Je moet je tijd vullen met mooie dingen, die je gelukkig maken. Wat wil je met je leven, Sofia? Die vraag moet je beantwoorden.’

Dat was uiteindelijk het allerbelangrijkste. Ze bleef nog eventjes op het terras zitten, liet zich toen omhelzen door haar vriendin en ging weer naar binnen.

Terwijl ze zich omkleedde ging de vaste telefoon. ‘Hallo?’

‘Hoi *liebling*, hoe gaat het?’

‘Opa? Wat fijn om je te spreken.’ Ze was echt heel blij om Maxims stem te horen. Wat als ze hem eens ging opzoeken? Het leek haar een geweldig idee. ‘Wat denk je ervan, zal ik jou en oma mee uit lunchen nemen?’

‘Ik ben in München. Kun je om twaalf uur?’

Verbaasd sperde Sofia haar ogen open. Haar grootouders

waren de tachtig ruim gepasseerd. Ze gingen maar zelden weg en hoewel Max uit München kwam, was hij er al jaren niet meer geweest. 'Hoe dat zo? Mama heeft me niets verteld.' Ze had haar ouders al een paar dagen niet gesproken, maar ze wist zeker dat als ze het geweten hadden, ze het haar hadden verteld. Ze had een ingewikkelde relatie met haar ouders die, nadat ze hun leven lang voor hun werk hadden gereisd en haar vaak alleen hadden gelaten, intussen al jaren in Frankrijk woonden, waar haar moeder was geboren. Gelukkig waren haar grootouders altijd in de buurt geweest.

'Adèle weet het niet, en vertel het haar ook alsjeblieft niet. Ze zou het alleen maar aan Peter vertellen en je weet hoe je vader is. Ik moet hier wat dingen regelen. Maar met een beetje geluk ben ik terug voordat ze er erg in hebben.'

Sofia betwijfelde nogal of het haar grootouders zou lukken haar ouders om de tuin te leiden. Maar bij Maxim en Therese Bauer wist je het maar nooit. 'Je moet gewoon zeggen dat ze zich met hun eigen zaken moeten bemoeien.'

'Zo makkelijk is het niet. Op een dag heb je zelf kinderen, liebling. En dan begrijp je hoe lastig ze kunnen worden en hoe je leven zonder hen praktisch nutteloos is. Vertel ze niets, echt niet. Misschien verlengen je oma en ik onze reis. Wie weet gaan we wel onverwacht bij ze langs. Een verrassing. We zijn al een tijdje niet meer in Frankrijk geweest.'

Sofia stelde zich de gezichten van haar ouders voor als Max en Therese plotseling voor de deur zouden staan en barstte bijna in lachen uit. 'Ik zeg niets, beloofd. Wanneer komen jullie terug?'

Een zucht en een hoest. 'Dat hangt ervan af. Kun je even bij ons thuis langsgaan om voor mijn kleintjes te zorgen? Je hebt de sleutels toch nog?'

Die had ze nog. Het was niet de eerste keer dat ze voor Max' orchideeën zorgde, ook al was dat al lang niet meer voorgekomen.

‘Tuurlijk.’

‘Mooi... Oma wil weten of je iets nodig hebt, of je goed eet, of het goed met je gaat.’

Ze lachte. Typisch Therese om al die vragen in één keer te stellen. ‘Zeg maar dat alles goed gaat.’

‘Dank je, lieverd. Groetjes aan Alberto.’

‘Eh, ja, opa. Zal ik doen.’

Er viel een betekenisvolle stilte. Het was alsof ze allebei op elkaars stem wachtten.

‘Alles goed tussen jullie?’

Ze was vergeten hoe opmerkzaam haar grootvader was. ‘Ja, natuurlijk.’ Ze zei het snel, in de hoop dat Max haar onrust niet op zou merken.

Nog een zucht. ‘Liebling, je hebt nooit kunnen liegen.’

Sofia voelde de tranen opwellen. Ze had haar grootouders al zo lang niet gezien! Een golf van liefde en schaamte verstikte haar. ‘Maak je geen zorgen, het komt wel goed.’

‘Weet je nog wat ik zei op de ochtend van je trouwen?’

‘Dat ik nog van gedachten kon veranderen en dat je me zelf op een vliegtuig naar Bali zou zetten?’ Max was de enige geweest die haar echt had kunnen lezen en die haar angst had gezien, verborgen achter glimlachjes en woordenstromen.

Hij lachte zachtjes. ‘Nee, dat andere. Over de liefde. Weet je nog?’

Ja, ze wist het nog. Ineens kwamen de woorden naar boven uit haar geheugen, waar ze begraven hadden gelegen onder lagen vergetelheid. Ze vormden zich in haar hoofd terwijl ze overmand werd door emoties. Ze antwoordde niet; dat kon ze niet. Ze sloeg haar hand voor haar mond.

Hij schraapte zijn keel. “Waaruit zijn wij geboren?”

Het was een van de eerste gedichten die Sofia had geleerd. Max had het haar geleerd. Goethe had het twee eeuwen geleden geschreven en sindsdien was er niet veel veranderd. Want gevoelens kennen geen leeftijd.

Max wachtte even, en droeg toen voor. “‘Uit liefde’, liebling. “‘Hoe zouden wij verloren zijn? Zonder liefde. Wat helpt ons overwinnen? De liefde. Kan men ook liefde vinden? Door liefde. Wat laat niet lang wenen? De liefde. Wat moet ons steeds verenigen? De liefde.’” Hij was even stil. ‘Zonder liefde zijn we niets, onthoud dat en alles zal beter gaan.’

Sofia probeerde haar stem te vinden. ‘Opa, ik hou heel veel van je.’

‘Ik ook van jou, liebling. Ik ook van jou.’